

Motion till riksdagen 2022/23:2293

av **Ulrika Westerlund (MP)**

med anledning av skr. 2022/23:12 Riksrevisionens rapport om statens tillsyn över apotek och partihandel med läkemedel

---

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag som hindrar apotek från att ta ut överpriser på läkemedel som inte ingår i läkemedelsförmånerna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att Läkemedelsverket och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket får utökade möjligheter att utfärda sanktionsavgifter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om felanmälningar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Riksrevisionen har gjort en rapport om statens tillsyn över apotek och partihandel med läkemedel. Det är bra och välkommet med en översyn av frågan.

Miljöpartiet var starkt kritiska till omregleringen av Apoteket AB och de risker det skulle föra med sig. Miljöpartiet ser t.ex. med oro på hur tillgången till läkemedel i delar av landet försämrats sedan apoteksmarknaden privatiserades. Läkemedel är inte vilken vara som helst och vi anser att det finns skäl att utreda om apoteken behöver återförstatligas eller om reglerna behöver skärpas för att säkerställa att rätt läkemedel finns på apoteket åt dem som behöver det. Läkemedelsverkets ansvar för läkemedelsförsörjning och läkemedelsdistribution i hela landet behöver stärkas.

En del av den problematik som finns i dag tas upp i Riksrevisionens rapport.

Vi anser att drivkrafterna som skapats av omregleringen i hög grad kan ifrågasättas och på vilket sätt de ska försäkras vara av godo för befolkningen, den gemensamma tillgången till läkemedel och tilltron till apoteken.

Därför är det heller inte förvånande med en del aspekter som lyfts i granskningen.

I texten lyfts (s. 8): ”Riksrevisionens bedömning är att den omreglerade apoteksmarknaden ställer större krav på en effektiv tillsyn. Enligt Riksrevisionens granskning är ett exempel på missbruk att apotek tar ut orimligt höga priser på förskrivna specialkost till barn, och låter läkemedelsförmånerna och regionerna betala. Ett annat exempel är när apotek utnyttjar att regionerna i vissa fall är skyldiga att bekosta läkemedel som inte ingår i läkemedelsförmånerna. Eftersom det råder fri prissättning på läkemedel som inte ingår i läkemedelsförmånerna kan apoteken sätta överpriser på till exempel de läkemedel mot hepatitis B som inte ingår i förmånen.” Utifrån resonemanget rekommenderar Riksrevisionen att det införs bestämmelser som hindrar apotek från att ta ut överpriser på specialkost till barn och på läkemedel som inte ingår i läkemedelsförmånerna men subventioneras av staten eller regionerna.

Det är minst sagt sorgligt att vi skapat ett system där detta sker och att mycket resurser behöver gå till att kontrollera hur apoteken fungerar och stävja avarter. Däremot är det givetvis bra att Riksrevisionen identifierat några av dessa problem och att regeringen i huvudsak instämmer i behovet av att ta förslagen vidare. Vi tycker dock att ambitionen behöver vara ännu större utifrån det som Riksrevisionen lyfter.

Om bestämmelser som hindrar apotek från att ta ut överpriser

Regeringen hänvisar till att Nya apoteksmarknadsutredningen i delbetänkandet ”Enhetliga priser på receptbelagda läkemedel” (SOU 2017:76) lämnat förslag som innebär att apotekens handelsmarginal och försäljningspris regleras för receptbelagda läkemedel utanför förmånerna oavsett om det är det offentliga eller den enskilde som står för kostnaden.

Regeringen skriver också att den anser att det är viktigt att offentliga medel inte belastas med att apotek väljer att ta ut överpriser för läkemedel som subventioneras av stat eller region. Och vidare att regeringen i likhet med Riksrevisionen anser att det finns skäl att överväga om det bör införas bestämmelser som hindrar apotek från att ta ut överpriser på läkemedel som inte ingår i läkemedelsförmånerna men som subventioneras av staten eller regionerna. Det är bra. Men de hänvisar också till att remissinstansers svar på utredningens förslag kräver ytterligare analys.

Vi skulle vilja se en mer uttalad ambition – att regeringen tydliggör att man avser återkomma med ett förslag som reglerar möjligheten till övervinster på det allmännas eller de enskildas bekostnad.

Att regeringen i juni 2022 tillsatte en översyn av subventionering av speciallivsmedel till barn (S 2022:09) är bra. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2023. Men frågan är som sagt bredare än speciallivsmedel till barn. Varken barns föräldrar eller andra vuxna ska behöva betala överpriser för andra läkemedel heller.

Utökade sanktionsavgifter

Riksrevisionen pekar i rapporten på att det finns en begränsad möjlighet för TLV att ta ut sanktionsavgifter och att det hämmar myndighetens tillsyn. De anser därför att

Läkemedelsverket behöver få utvidgade möjligheter att ta ut sanktionsavgifter. Kontentan är att det behövs bättre möjligheter att ta ut avgifter i apotekstillsynen. Regeringen skriver att man instämmer i detta i huvudsak. Men regeringen skriver också att ett eventuellt införande av nya bestämmelser om sanktionsavgifter ”emellertid måste utredas”. Även på denna punkt skulle vi vilja se större tydlighet att regeringen avser att gå vidare med frågan, då det är en viktig förutsättning för verksam tillsyn.

Vikten av att felanmälningar görs och följs upp

I ett avsnitt i Riksrevisionens rapport lyfts den stora skillnaden i felanmälningar mellan olika apotek. Det gäller såväl stora skillnader i antalet anmälda avvikande händelser i egenkontrollen, men också lex Maria-anmälningar. Detta har inte följts upp på ett konsekvent sätt och varken Läkemedelsverket eller Ivo kan förklara varför dessa stora skillnader finns mellan apoteken. Det här ser vi som ett allvarligt område som behöver ha hög prioritet framöver. Det gäller både innehåll i felanmälningar, lex Maria och indikationer på underrapporteringar. Regeringen behöver på lämpligt sätt säkerställa att det sker. Riksrevisionen skriver också att ingen av tillsynsmyndigheterna kan garantera att det inte fortfarande finns oseriösa apoteksaktörer på marknaden (s. 77), vilket vi anser gör frågan än mer komplex och visar på behovet av uppföljning.

Högre ställda krav vid tillverkning av läkemedel

En högst angelägen fråga som berör området läkemedel och som vi vill passa på att lyfta är att vi framöver får ett sätt att garantera att läkemedel tas fram med höga krav för både människa och miljö. Tillverkningsprocessen i olika delar av världen skapar stora problem, exempelvis när antibiotika och hormonstörande ämnen släpps ut orenat från fabriker och att läkemedel saknar miljömärkning är ett allvarligt problem för människors hälsa och miljö. EU:s läkemedelslagstiftning medger i nuläget inga möjligheter att ställa miljökrav relaterade till tillverkningen av läkemedel. Om EU som en så stor användare ställer krav skulle det få kraftig följdverkning i hela världen. Miljöpartiet anser att regeringen bör driva på frågan.

Men även det vi gör i Sverige bör förändras i denna riktning och vi behöver ändra regelverket så att både originalläkemedel och generika miljösäkras. I dag finns det regler som gör att apoteken regelmässigt byter ut läkemedel mot ett billigare med samma substans. Inga miljökrav ställs. Systemet driver utvecklingen åt helt fel håll och förvärrar kontinuerligt situationen i andra delar av världen. Det premierar billigast, ger ingen drivkraft att ställa krav på rening och sätter käppar i hjulen för de företag som vill och försöker ta ansvar.

Miljöpartiet drev fram en satsning i statsbudgeten för 2021 för att ta fram en försöksverksamhet med en miljöpremie inom läkemedelsförmånssystemet. Det är ett viktigt steg i rätt riktning. E-hälsomyndigheten, LV och Läkemedelsverket har haft i uppdrag att utveckla och förbereda för en försöksverksamhet och uppdragen har nyligen presenterats. Försöksverksamheten är tänkt att bedrivas 2024–2027.

Ambitionen behöver dock som nämnts vara att miljösäkra alla läkemedel och hela generikasystemet och regeringen bör titta på denna fråga parallellt. Såväl frågan om konstruktion av systemet som uppföljning kommer att bli viktig.

Läkemedelsverket har också haft ett uppdrag och anger att det är både genomförbart och lämpligt att väga in miljörisker som ett av flera kriterier när Läkemedelsverket bedömer om ett receptfritt läkemedel ska få säljas på apotek. Frågan bereds inom Regeringskansliet och vi hoppas att regeringen återkommer snarast med förslag i frågan. Även för detta sammanhang blir krav, konstruktion, transparens och uppföljning viktigt.

Ulrika Westerlund (MP)